

**РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ЯК
СУБ'ЄКТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РАМКАХ INTERNET-ПРОЕКТУ
«АКАДЕМІЯ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ «АКМЕ»**

С. М. ПАНЧЕНКО

Україна, м. Суми, Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

Загальновизнано, що у переліку сучасних інноваційних технологій розвитку компетентностей суб'єктів дидактичного процесу вагоме місце посідають інформаційно-комунікаційні технології, дистанційні та Internet-технології. Важливим аргументом їх застосування у освіті дорослих взагалі та у системі післядипломної педагогічної освіти зокрема є те, що слухач курсів перетворюється з об'єкта навчання в суб'єкт навчальної діяльності, тобто процес пізнання переходить із категорії «вчити» до категорії «вивчати» свідомо і самостійно через «занурення» в особливе інформаційне середовище, яке найкраще мотивує і стимулює вивчення практично будь-якої навчальної дисципліни. Якщо ж розглядати психологічну складову системи неперервної освіти педагогів, то саме Internet-технології, зважаючи на їх доступність і популярність, надають все більше можливостей розвитку психологічної компетентності педагогів, у реалізації психологічних послуг, дозволяють психологічним службам розширювати форми роботи, тим самим, збільшуючи можливості доступу освітян до психологічної допомоги.

Окрім пошуку аргументів на користь застосування дистанційних та Internet-технологій у системі післядипломної педагогічної освіти **метою даної статті** є аналіз результатів та перспектив розвитку психологічної компетентності педагогів як суб'єктів освітньої діяльності в рамках Internet-проекту «Академія особистісного зростання «Акме».

Теоретико-методологічним підґрунтям для побудови моделі Internet-проекту «Академія особистісного зростання «Акме» виступили наукові дослідження В. Б. Артеменко [1], В. С. Гершунського [2], М. І. Жалдака [4], А. Є. Жичкіної [5], Ю. І. Машбиця [6], Н. В. Морзе [7], М. Л. Смільсон [11, 12] та ін., присвячені можливостям застосування комп'ютерних технологій та засобів у навчальному процесі, актуальним психолого-педагогічним проблемам дистанційного навчання, розробці

загальних рекомендацій щодо систематизації, створення та використання віртуальних навчально-розвивальних середовищ.

Як школа філософського типу модель Internet-проекту «Академія особистісного зростання «Акме» розроблена в 2011 році, описана в численних авторських публікаціях та монографії «Психологія самоздійснення особистості у дорослому віці», пройшла апробацію в системі післядипломної педагогічної та неформальної (додаткової) освіти дорослих. Саме психологічне спрямування є відмінною особливістю авторського Internet-проекту. Усі напрямки діяльності в рамках проекту, а особливо освітній напрямок, усі авторські інформаційні та освітні продукти спрямовані на підвищення рівня психологічної компетентності як педагогів так дорослих інших професій, на їх психологічну підтримку в процесі самоздійснення. Навчатися дистанційно можуть особи, які, незалежно від базової освіти, мають можливість опановувати знаннями і виконувати навчальний план за допомогою дистанційних освітніх технологій.

З метою широкого введення проекту в післядипломну педагогічну освіту було створене навчальне веб-середовище, яке містить: усі потрібні інформаційні матеріали (розроблені навчальні курси, каталоги навчальних програм та електронних підручників, матеріали і статті для опрацювання і т. п.); нормативно-правові положення; засоби зв'язку і спілкування зі слухачами (форуми, чати, засоби створення відеоконференцій); контактну інформацію та ін. Просвітницькі психологічні програми, прикладні навчально-розвивальні програми, програми тренінгів саморозвитку та тренінгів особистісного зростання покликані формувати ключові соціально-психологічні компетенції, які виступають детермінуючою силою особистісного зростання та успішного самоздійснення людини в дорослому віці.

Освітній напрямок Internet-проекту передбачає організацію інформаційно-просвітницької та навчально-пізнавальної діяльності, що акумулюється в *навчальному центрі* – інноваційній моделі додаткової психологічної освіти дорослих, смисли і цілі якої спрямовані на актуалізацію психологічних механізмів успішного самоздійснення [8] (рис. 1).

Рис. 1. Скріншоти сторінок навчального центру

Філософія діяльності навчального центру та організація самоосвітньої діяльності педагогів в рамках Internet-проекту «Академія особистісного зростання «Акме» спирається на наступні ідеї та положення:

✓ *Погляд на освіту як на найважливіший соціальний детермінант формування нової якості особистості, ідеї про детермінованість розвитку особистості процесом навчання.*

Від того, наскільки освіта буде задовольняти потреби особистості у високоякісних послугах, принципово залежать перспективи економічного й духовного розвитку суспільства в цілому. Так, за висновками ЮНЕСКО, визнано, що для того, щоб будь-які соціально-економічні і політичні реформи набули незворотного характеру і були реалізовані якнайпозитивніше, необхідно принципово по-новому (за змістом та характером) перенавчити не менше 25% дорослого, працездатного населення [3].

✓ *Зміна функціонального імперативу системи освіти, що полягає в необхідності зміщенні акцентів з фактору підготовки кадрів для потреб суспільства на фактор моделювання соціальних процесів шляхом формування системи цінностей, життєвих орієнтирів та навичок, готовності до змін, тощо. Зрозуміло, що таку функцію система освіти можна виконати лише за умови безперервності...[9].*

✓ *Неспроможність переважачого в сучасній освіті підходу вузької спеціалізації, який останнім часом піддається критиці. Так, дослідження психологів доводять, що орієнтація тільки на розвиток професійної майстерності деформує*

особистість і перешкоджає істинному самоздійсненню людини. Отримана вузька спеціалізація в певній професії часто є найбільшим стримуючим фактором, що не дозволяє зрозуміти різні сторони життя, змінити своє життя (змінити професію, спробувати себе в іншій діяльності). Для сучасного ринку праці важливі не тільки професійна компетентність, а й високий рівень загальної культури, соціальної та особистісної зрілості, широке і цілісний світогляд, уміння мислити і розуміти навколишній світ, потрібна достатня широта кругозору, достатня висота розвитку творчих здібностей, організаторських і комунікативних навичок [10].

✓ *Аргументи на користь психологічної освіти як одного з напрямків загальної (універсальної) освіти:* допомагає досягти належного розуміння себе, явищ і життя в цілому, сприяє саморозвитку у вибраному напрямку в будь-який момент життя, озброює знаннями та вміннями, які можуть бути застосовні до будь-якої професії і спеціальності.

✓ *Високі темпи розвитку Internet – найбільш доступного середовища для реалізації освітніх програм.* Можливості глобальної комп'ютерної мережі Internet можна використовувати для психологічної освіти або самоосвіти.

✓ *Великий попит на дистанційну форму освіти, що на сьогодні є найбільш актуальною та затребуваною у всьому світі.* Сучасні технології освіти дорослих переступили поріг повсякденного уявлення про ті традиційні форми, з якими ми знайомі протягом багатьох років. Практично кожний престижний навчальний заклад має, або намагається створити центр дистанційної освіти. Створюються також незалежні структури дистанційної освіти в різних організаціях і корпораціях, а також приватні центри. Динамічний розвиток інформаційних технологій і комунікацій у поєднанні з методиками дистанційної освіти створюють певну форму, яку можна назвати терміном «електронна освіта».

Створене унікальне освітнє середовище спрямоване на задоволення потреб дорослих вчитися протягом життя, надання їм додаткової психологічної освіти, підвищення психологічної компетентності, що, на наше переконання, позитивним чином впливає на процес самоздійснення дорослих людей: актуалізує внутрішні ресурси, стимулює самопретворюючу діяльність і покращує якість самоздійснення.

Головними завданнями *інформаційно-просвітницької діяльності* в рамках проекту: популяризувати серед дорослих результати наукових досліджень з проблеми самоздійснення та особистісного зростання в дорослому віці, ідей неперервної освіти; формувати теоретико-інформаційний простір (з огляду на інформаційну роль та можливості мережі Internet), який охоплює всі сфери та аспекти успішного самоздійснення та особистісного зростання дорослих; формувати в дорослих людей

потреби в психологічних знаннях і стійкої потреби в застосуванні психологічних знань з метою ефективної соціалізації та власного розвитку. Результатом інформаційно-просвітницької діяльності можна вважати створення блогу (з постійним оновленням популярних психологічних статей), тематичних блоків інформації, списків літератури для самоосвіти, рекомендації щодо залучення психологічних освітніх ресурсів Internet.

Провідні завдання *навчально-пізнавальної діяльності*: організувати освітню діяльність з застосуванням комп'ютерних мереж та сучасних засобів інтелектуальної діяльності, пізнання та спілкування дорослих; формувати ключові соціально-психологічні компетенції, які виступають детермінуючою силою особистісного зростання та успішного самоздійснення людини в дорослому віці; створити спеціальне середовища для інтенсивного самонавчання. Результатом навчально-пізнавальної діяльності є створення просвітницьких психологічних програм, прикладних навчально-розвивальних програм, організація та проведення авторських курсів (індивідуальних, корпоративних, підвищення кваліфікації), курсів дистанційної освіти.

Стислий опис та анотація розроблених навчальних курсів представлені в каталозі. Пріоритетні завдання навчальних курсів визначають їх призначення: неформальне і додаткове навчання, підвищення професійної кваліфікації. Одним із основних навчальних курсів, зміст та методика викладання якого була апробована в рамках Internet-проекту є навчальний курс «Психологія успішного самоздійснення». Здійснений аналіз ефективності розробленої програми дозволяє окреслити можливі шляхи її подальшого впровадження в практику неперервного навчання дорослих.

Організація *неформального і додаткового навчання* надає можливості: задовольнити потребу в психологічних знаннях, навчатися в контексті свого повсякденного життя і роботи, фокусуючись на своїх актуальних потребах; «прив'язати» психологічне знання до конкретної життєвої ситуації, «вмонтувати» в робочий процес; отримати професійну психологічну допомогу в розвитку своєї особистісної ефективності, продуктивності, підтримку в прагненні підвищити якість свого життя. Організація *підвищення професійної кваліфікації* надає можливості: вивчати курси, що розкривають актуальні психологічні аспекти професійної діяльності (педагогічна психологія, психологія менеджменту).

Щодо форми організації навчальної діяльності слухачів, то вона може мати індивідуальний чи груповий формат.

Індивідуальне навчання надає можливості: обирати будь-який навчальний курс або модуль з каталогу навчальних курсів; скласти свій індивідуальний навчальний план; отримувати необхідні навчальні матеріали в електронному вигляді; займатися самоосвітою у вільний час всього 1,5 години (2 академ. години) в день. *Групове*

навчання надає можливості: освоювати навчальний курс у складі набраної групи з використанням дистанційних форм навчання та Internet-ресурсів; брати участь у групових online-заходах (вебінарах, Skype-зустрічах, чатах), які проходять у призначений викладачем час. Online-заходи (вебінари або Skype-зустрічі) дозволяють викладачеві та учасникам знаходитися у «віртуальній аудиторії» і спілкуватися один з одним у режимі реального часу. У межах графіку навчання групи кожний слухач у вільний час може займатися самоосвітою.

Освітня підтримка самоздійснення учасників проекту здійснюється як в очному так і в дистанційному форматі. Очний формат можливий при організації корпоративного навчання при наявності замовлень. Дистанційний формат навчання слухачів передбачає їх віддалене спілкування з викладачем за допомогою сервісів мережі Internet: електронної пошти, чатів та вебінарів. Перевага дистанційних курсів – загальнодоступність. Слухач окрім доступу до інформаційних матеріалів психологічного змісту на сторінках блогу, розсилки інформаційних матеріалів на електронну пошту може розраховувати на доставку навчально-методичного комплексу навчального курсу.

Освітня підтримка в рамках проекту доповнена супроводом навчання слухачів з боку викладача, який за допомогою телекомунікаційних технологій консулює, відповідає на запитання, перевіряє виконані практичні завдання, проводить діагностику психологічних якостей і властивостей у форматі теми курсу на початку та в кінці навчання. Супровід здійснюється через соціальні мережі, блоги, твітеріальні коментування, скайп тощо. Слухач має можливість оперативно запитати щось у викладача або членів навчальної спільноти і так само оперативно одержати відповідь, поділитися власними роздумами, сумнівами та проблемами, переслати запит на допомогу, ініціювати дискусію.

У залежності від характеру взаємодії слухача і викладача, повноти використання всіх складових навчально-методичного комплексу, наші навчальні курси можна розділити на типи: інформаційні курси, інтерактивні курси, VIP-курси (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація навчальних курсів

№ з/п	Зміст навчально-методичного комплексу	Типи навчальних курсів		
		Інформаційний	Інтерактивний	VIP-курс
1	Програма курсу з анотацією кожного модуля	+	+	+
2	Вступний курс (у формі текстового документу, аудіо-подкасту або відеокасту)	+	+	+
3	Навчально-теоретичні матеріали в електронному вигляді, курс лекцій різноманітних форматів: текстові документи (PDF), аудіо-подкасти або	+	+	+

	відеокасти			
4	Список рекомендованої літератури	+	+	+
5	Додаткові дидактичні матеріали	+	+	+
6	Проміжний контроль (перехід до чергового модулю навчального матеріалу можливий тільки після позитивного подолання контрольних випробувань на попередньому етапі навчання)	—	—	+
7	Вхідна і вихідна психологічна діагностика (online-тестування)	—	+	+
8	Зворотній інформаційний зв'язок. Виконання практичних (психокорекційних і психотерапевтичних) вправ	—	+	+
9	Підсумкові контрольні завдання (тести)	—	+	+
10	Зворотній інформаційний зв'язок. Спілкування в чаті, листування поштою	—	—	+
11	Online-заходи: вебіари або Skype-зустрічі (для навчальних груп)	—	—	+
12	Індивідуальні консультації з викладачем засобами електронної пошти або в Skype	—	—	+
13	Методичні вказівки по вивченню курсу	—	—	+
	Час, потрібний на навчання вимірюється:	в годинах	в годинах і днях	в годинах, місяцях

Навчально-теоретичний матеріал курсів поділяється на модулі (блоки, розділи) і крім основного курсу і рекомендованої літератури може містити додаткові дидактичні матеріали, наприклад, додаткову літературу в електронній формі, яка докладно розкриває головні теми і поняття, про які йдеться в основному курсі. У кінці кожного блоку (розділу, модуля) пропонуються практичні завдання для самоперевірки і закріплення матеріалу, контрольні питання, які покликані сприяти активній роботі з навчальним матеріалом. З допомогою психологічної діагностики (вхідної та вихідної), організованої викладачем, відстежуються результати самоперетворюючої діяльності. Слухачі при цьому самі обирають час для самостійної роботи, а з питаннями, що виникають, можуть звернутися до викладача.

Навчальні курси розроблені для самостійного вивчення, дозволяють навчатися незалежно від віку, місця проживання, фізичного стану і стану здоров'я, способу життя, соціального і майнового статусу і не вимагають великої кількості витраченого часу. Програми навчання складені таким чином, щоб донести закладений у них обсяг знань до кожного слухача в максимально доступній і легко засвоюваній формі.

Основним завданням освітнього напрямку Internet-проекту є не просто дати психологічні знання та вміння, а, перш за все, сформувати і закріпити у свідомості

слухачів необхідність у саморозвитку та самореалізації, тобто в самовдосконаленні особистісного «Я».

Засобами Internet-проекту ми прагнемо донести до слухачів, що цінні не самі психологічні знання, а той вплив, який вони можуть і повинні здійснити на особистість і її життя. Головним критерієм ефективності наших авторських психологічних курсів ми вважаємо прогресивні зміни, викликані за їх допомогою. Використання в навчанні акмеологічних технологій навчання націлює слухачів на досягнення успіху і високих результатів у навчанні за рахунок розвитку внутрішнього потенціалу і стійкої мотивації, спрямованої на створення нових можливостей. Важливим результатом вважаємо усвідомлення незалежності можливостей розвитку і якості самоздійснення від віку (навіть дуже літнього) а, з іншого боку, їх залежності від готовності до важкої «праці саморозвитку», постійної роботи над собою.

Кожен учасник проекту отримує можливість пройти курс навчання по одному з напрямків прикладної психології. Особливої популярності серед учасників проекту набув електронний навчальний курс «Психологія успішного самоздійснення», який довів свою спроможність актуалізувати внутрішні ресурси і власний потенціал самоздійснення; стимулювати самопретворюючу діяльність; позбавлятися від психологічних обмежень (внутрішньо особистісних конфліктів, кризових станів, обмежуючих переконань, негативного мислення, тривожності, страхів), підвищити рівень психологічної компетентності. Вивчення курсу може відбуватись як в груповому (участь у вебінарах), так і в індивідуальному (самоосвіта) режимі.

Щоб здійснювати навчання в рамках проекту відвідувачам сайту достатньо: зареєструватися на сайті, вказавши свої контактні дані, підписатися на розсилку наших інформаційних матеріалів, обрати із каталогу навчальний курс і його замовити (надіслати заявку, скориставшись відповідною формою заявки на сайті). Після чого відвідувач сайту стає учасником проекту і отримує на електронну пошту повідомлення про доступ до скачування матеріалів (курсу, модуля, посилання для входу в Skype чи вебінарну кімнату) та методичні вказівки по вивченню курсу.

Кожний зареєстрований в проекті учасник має змогу здійснювати самоосвітню діяльність завдяки організованій автоматичній розсилці інформаційних листів з психологічними рекомендаціями, застосування яких на практиці допомагають організувати себе на самозміни та саморозвиток.

Висновки та перспективи розвитку Internet-проекту. Отже, у розрізі загальної необхідності застосування інформаційного Internet-простору в галузі освіти дорослих представлені можливості Internet-проекту «Академія особистісного зростання «Акме»

можуть стати одними із пріоритетних засобів оптимізації самоосвіти, саморозвитку, самоздійснення особистості в дорослому віці. Застосування Internet-проекту в післядипломній педагогічній освіті дає змогу підвищити якість психологічної підготовки педагогів, рівень їх психологічної компетентності. Наданням користувачам необхідних методичних рекомендацій щодо використання віртуально-навчальних середовищ забезпечить просування за критеріями та рівнями якості застосування в післядипломній педагогічній освіті технології дистанційного навчання.

Наступними кроками по розвитку Internet-проекту стануть: унормування структури навчальних курсів та тренінгів, їх тематичне урізноманітнення; визнання гарантії на право індивідуалізації навчального плану (з урахуванням природних здібностей, психологічних особливостей індивіда) та вільного вибору необхідного авторського курсу; розширення контингенту слухачів курсів з наданням можливості отримати додаткову психологічну освіту безробітним, пенсіонерам, інвалідам, особам, що потребують оволодіння конкретними практичними навичками з урахуванням змін на ринку праці.

Література:

1. Артеменко В. Б. Дистанційні технології та курси: створення і використання в освітній діяльності: Монографія / Артеменко В. Б. Ноздріна Л. В., Зачко О. Б. / За заг. ред. В.Б. Артеменка. – Львів : ЛКА, 2008. – 297 с.
2. Гершунский Б. С. Концепция самореализации личности в системе обоснования ценностей и целей образования / Б. С. Гершунский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С.3–7.
3. Головатий М. Ф. Висока освіта впродовж життя [Електронний ресурс] / М. Ф. Головатий / Персонал плюс. – 2006. – №37 (188). – 15 –21 вересня. – Режим доступу до журн. : <http://www.personal-plus.net/188/1154.html>
4. Жалдак М. І. Інформатизація навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах – веління часу / М. І. Жалдак // Педагогічні і психологічні науки в Україні. Збірник наукових праць в 5 томах. Т.3. Загальна середня освіта. Розділ 2. Інформаційні технології в освіті. – К.: Педагогічна думка, 2012. – С. 256-277.
5. Жичкина А. Е. Социально-психологические аспекты общения в Интернете [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://flogiston.df.ru/projects/articles/info.shtml>
6. Машбиць Ю. І. Актуальні психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання / Ю. І. Машбиць, М. Л. Смульсон // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. : Міленіум, 2005. – Т. 8, вип.1. – С. 6–23.
7. Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Н. В. Морзе, О. Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – № 2(6). – Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu.ua.net/em6/emg.html>.
8. Панченко С. М. Інноваційна модель освітньої та психологічної підтримки самоздійснення дорослих / С.М. Панченко // Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика: матеріали III

Міжнародної науково–практичної конференції, 30–31 травня 2012 р. : у 2 ч. – Суми: НІКО, 2012. – Ч. 2. – С. 37–39

9. Панченко С. М. Концептуальні засади післядипломної освіти в контексті соціально-економічних та освітянських реформ / С. М. Панченко // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос–культурних взаємодій. Матеріали конференції. У 6 ч. – Ч 4 (3). – Суми: СОІППО, 2008. – С. 77–80.

10. Панченко С. М. Школа особистісного зростання – альтернативна модель додаткової освіти дорослих / С. М. Панченко // Личность в едином образовательном пространстве: сб. научн. статей I Международного образовательного форума, г. Запорожье, 5–7 мая 2010 г. / Под научн. науч. рук. К.Л. Крутий. Часть 1. Конференция «Философия образования личности» – Запорожье: ООО «Липс» ЛТД, 2010. – С. 138–141.

11. Смульсон М. Л. Нові технології навчання і професійне зростання сучасного вчителя / М. Л. Смульсон // Теорія і технологія проектування навчальних систем: Зб. наук. пр. – Вип. 4. – К., 2004.

12. Смульсон М. Л. Проектування дистанційних середовищ саморозвитку в умовах новітніх комп'ютерних технологій / М. Л. Смульсон // Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. :ДП “Інформаційно-аналітичне агенство”, 2010. – Т.8, вип. 7. – С. 215–225.